

Allan Larsson:

Sagt och skrivet

Allan Larssons bok *Sagt och skrivet* (Tiden, 1989) består av sju artiklar från perioden 1983–89, dvs den period han var chef för Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS. Syftet med boken är att nå ut till en större publik och belysa hur AMS, under Larssons ledning, försökt förnya verkets arbetsformer och arbetsmarknadspolitikens innehåll. Med detta syfte blir boken naturligtvis extra intressant när man vet att författaren nu har hunnit avancera till landets mest centrala position, vad gäller svaret för den offentliga sektorns effektivisering.

Larsson börjar med att konstatera att den offentliga sektorn under många år ständigt kunde få nya pengar till reformer och att organisationerna växte som årsringar på ett träd. Men verkligheten har nu blivit en annan, vilket kräver att verksamheterna måste ges tydligare mål och inriktningar. Omorganisationsarbetet vid AMS inleddes 1984; AMS ville bli mindre av myndighet och mer av kundorienterat serviceföretag. En omorganisation av detta slag krävde svåra avvägningar på grund av knappa resurser. Denna strävan att öka marknadsorienteringen och bli

mera kundanpassat förutsatte att den tidigare regelstyrningen ersattes med en målstyrning. Det gällde därför att utveckla kriterier för resursstyrning och ledningsutveckling. Överordnade principer vid dessa avvägningar var hävdandet av arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken och att arbetsförmedlingen är till för alla.

Den förre AMS-chefen sammanfattar sin ledningsfilosofi med orden "det bästa från tre kulturer". Rättvisa, rättssäkerhet och offentlighet lånas från den offentliga sektorn. Från företagssektorn lånas begrepp som mål, effektivitet och resultat. Slutligen gäller det att lära av folkrörelsernas förmåga att engagera medlemmarna för gemensamma mål. Författaren understryker också behovet av uthållighet och otålighet när det gäller ledarskap. Otåligheten handlar om vilja att se handling och resultat. Uthålligheten illustreras med att överföra den svenska arbetsmarknadspolitikens bärande princip, arbetslinjen, också på socialförsäkringarna, dels för att minska utslagningen från arbetsmarknaden, dels för att bromsa kostnadsexplosionen i försäkringssystemet. Uppsatserna om ledarskapets problem är slagordsmässiga och inte särskilt konkreta om vad som egentligen har åstadkommits som resultat av sex års arbete.

Under Larssons chefsperiod vid AMS har arbetslösheten fallit till den lägsta registrerade nivån någonsin. Är detta ett resultat av att arbetsmarknadspolitiken blivit effektivare? Boken ger knappast något belägg för detta. Författaren slår visserligen fast att en aktiv arbetsmarknadspolitik är från många utgångspunkter effektivare och lönsammare än en politik som i huvudsak är inriktad på att ge ett inkomstskydd. Men detta synes snarare vara uttryck för en politisk värdering än grundat i saklig analys.

I uppsatsen "Gösta Rehns fotspår" hyllas med rätta Gösta Rehn och Rudolf Meidner för sina teoretiska bidrag till utvecklingen av den svenska arbetsmarknadspolitiken. Den svenska aktiva arbets-

marknadspolitiken kan ses som ett experiment, Sverige har valt arbetslinjen i långt högre grad än andra länder gjort. Enligt AMS-chefen Larsson skulle experimentet inte ha kunnat komma till stånd utan en övertygande ekonomisk teori. Han frågar retoriskt om vi skulle fått chansen att genomföra experimentet om teorin hade utvecklats i ett akademiskt elfenbenstorn. Man kan bara hoppas att finansminister Larsson inte fäster mer avseende vid vem som utvecklat teorierna än vid teoriernas relevans och stringens. För även om Rehn-Meidnermodellen, trots fyrtio år, är en i många avseenden både relevant och stringent ekonomisk-politisk referensram, kan det tyckas förvånande att inflytandet från modern nationalekonomisk forskning på arbetsmarknadspolitiken har varit så minimalt, liksom intresset för vetenskapliga utvärderingar av den förda politiken.

I slutet av 1970-talet utsattes enligt Larsson "den svenska modellen" för kritik: de höga ambitionerna för sysselsättning och social trygghet höll på att knäcka ekonomin; det var de höga skatterna och den förvuxna offentliga sektorn som utgjorde innehållet i den svenska modellen. Men under den senare delen av 1980-talet seglade den svenska modellen åter upp som en forebild i den internationella debatten. Slutsatsen blir därför att det är fel att se en målkonflikt mellan individernas krav på trygghet och produktionens krav på flexibilitet: "Vi som var med och formulerade programmen och skrev de nya lagarna för arbetslivet kan vara rätt nöjda med vad vi då åstadkom." 1980-talet kom visserligen inte att präglas av någon stor reformaktivitet, uppgiften var i stället att återställa ordningen i utlandsaffärer och statsfinanser. Det gällde vidare att skapa ett klimat där arbetsmarknadens parter åter kunde spela en konstruktiv och ansvarsfull roll.

För att klara 1990-talet slutligen krävs att: "Regeringen måste visa hur den tänker lägga upp en ekonomisk politik som

gör det möjligt för de fackliga organisationerna att ställa lönekrav som är förenliga med kravet på bevarad internationell konkurrenskraft." Detta kräver i sin tur att arbetsmarknadens parter får starka centrala ledningar, samtidigt som vi måste acceptera en ökning av arbetslösheten till 2,5–3 procent. Vi måste vidare ha världens mest kompetenta arbetskraft och världens mest flexibla arbetsorganisation. Men den helt avgörande faktorn för den ekonomiska utvecklingen under 1990-talet är arbetskraftstillgången. Och för att klara den framtida efterfrågan på arbetskraft behövs nya källor på grund av att arbetslösheten är historiskt sett nere på en mycket låg nivå.

Författaren pekar på möjligheten att minska utslagningen, minska de långa sjukskrivningarna och förtidspensioneringarna, samt att hävda arbetslinjen i socialförsäkringarna. Försäkringssystemet är en garanti för inkomst och ett fundament i välfärdssystemet. Samtidigt utgör den nuvarande utvecklingen ett konkret hot mot systemet. Larssons förslag för att minska utslagningen är intressant, men sannolikt har han blandat ihop två problem. Arbetsmarknadens grundproblem är inte brist på arbetskraft utan brist på flexibilitet och snabbare lönekostnadsökningar än i omvärlden! Och som finansminister tvingas Larsson sannolikt att ställa

frågan vilken roll arbetsmarknadspolitiken och arbetsmarknadslagarna spelat i detta sammanhang. Det är nog svårt att finna vetenskapligt stöd för tesen att den klassiska konflikten mellan produktionskrav på flexibilitet (tillväxtmålet) och individens krav på trygghet (fördelningsmålet) har försvunnit.

Allan Larssons bok är exempel på problemet att i tryck ge ut anföranden. Det talade ordet kan inte ha samma analytiska skärpa som en utredningstext. Det gäller att hos åhörarna pränta in tänkesätt, att betona centrala mål och inte minst att skapa dynamisk atmosfär. Boken lider naturligtvis av detta. Upprepningar som kan vara ett led i en övertygandeprocess blir, om man sträckläser uppsatserna, trötande. Denna kritik får dock inte undanskymma att Allan Larsson i boken visar oräddhet, genom att slakta heliga kor, och envishet, egenskaper som kommer att behövas när man har det yttersta ansvaret för den offentliga sektorns effektivisering.

Fil dr *CHRISTIAN NILSSON*
 Nationalekonomiska institutionen,
 Uppsala universitet
 och Fackföreningsrörelsens institut
 för ekonomisk forskning, Stockholm